

31.10.2019

19-724

Saamelaisten totuus- ja sovintokomission asettaminen

Valtioneuvosto yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa

1. Johdanto

Totuus- ja sovintokomissioinstituutio juontaa juurensa 1970-luvulle. Kansainvälisesti totuuskomissioiksi (truth commission) tai totuus- ja sovintokomissioiksi (truth and reconciliation commission, TRC) kutsutaan prosesseja, joissa tarkastellaan historiassa tapahtuneita kollektiivisia vääryyksiä. Totuuden, eli sen, mitä on tapahtunut, selvittämällä pyritään muun muassa estämään se, että näitä vääryyksiä ei enää tapahtuisi. Työn painotus on paremmassa tulevaisuudessa. Totuus- ja sovintokomissioita on toteutettu noin 40 maassa. Etelä-Afrikan apartheidia selvittänyt totuus- ja sovintokomissio Truth and Reconciliation (1996–2002) on komissioista kansainvälisesti tunnetuin. Alkuperäiskansoja suoraan koskevista prosesseista tunnetuin on Kanadan The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruotsissa saamelaiskäräjät on yhdessä syrjintävaltuutetun kanssa selvittänyt vuodesta 2015 lähtien edellytyksiä totuus- ja sovintoprosessin aloittamiselle. Ruotsin hallitus on saamelaiskäräjien aloitteesta kesällä 2019 päättänyt edetä asiassa ja käynnistänyt neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa sovintokomission asettamisesta. Ruotsin saamelaiset ja kirkko ovat aiemmin yhdessä läpikäyneet Vit bok -prosessin Ruotsin kirkon toimista saamelaisia kohtaan. Norjassa suurkäräjät on asettanut kesäkuussa 2018 nelivuotisen ja kaksitoistahenkisen totuus- ja sovintokomission selvittämään saamelaisten alkuperäiskansana ja kveenien kansallisena vähemmistönä kokemaa norjalaistamispolitiikkaa 1800-luvun alusta tähän päivään. Suomen saamelaiskäräjien vaalikauden 2016–2019 toimintaohjelman kirjauksesta ”perustetaan totuuskomissio” johtuen, saamelaiskäräjät on esittänyt totuus- ja sovintoprosessin aloittamista Suomen valtiolle.

2. Totuus- ja sovintoprosessin eteneminen ja valmistelu

Saamelaisten rajat ylittävän, poliittisen yhteistyön 100-vuotisjuhlallisuuksien yhteydessä Trondheimissa järjestetty Saamelaisten parlamentaarikkojen konferenssi käsitteli totuus ja sovinto -aihetta ja antoi asiasta julistuksen 7.2.2017 (17/1156-1). Saamelaiskäräjien hallitus ja pääministeri Sipilä sopivat tapaamisessaan 5.5.2017, että aloitetaan totuus- ja sovintoprosessi niin, että tarkemmista yksityiskohdista sovitaan myöhemmin. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelman mukaan totuus- ja sovintokomission työtä jatketaan.

31.10.2019

19-724

Totuus- ja sovintoprosessin valmisteluista on vastannut valtion osalta valtioneuvoston kanslia yhteistyössä oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Valmisteluita on tehty tiiviissä vuorovaikutuksessa saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Totuus- ja sovintoprosessin valmistelemiseksi saamelaiskäräjien kokous on käynyt useita lähetekeskusteluja sekä kuullut eri tahoja totuus- ja sovintokomission perustamisesta. Myös kolttien kyläkokous on käsitellyt asiaa kyläkokouksissaan.

Riittävän tietopohjan saamiseksi järjestettiin seminaari kansainvälisistä totuus- ja sovintokomissiokokemuksista helmikuussa 2018 sekä laaja kuulemiskierros niin saamelaisten kotiseutualueella kuin sen ulkopuolella touko-kesäkuussa 2018. Kuulemisraportti julkaistiin marraskuussa 2018 (valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2018).

Saamelaiskäräjät ja Suomen hallitus informoivat eduskuntaryhmiä totuus- ja sovintoprosessista 21.11.2018. Tapaamisessa keskusteltiin myös tarvittavasta eduskunnan vaalikauden ylittävstä sitoumuksesta ja tuesta prosessille sekä näkemyksistä, miten prosessia tulisi edistää.

Valtion talousarviossa 2019 on varattu 1,5 milj. euron määräraha saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin edistämiseen sekä komission perustamiseen ja työhön. Totuus- ja sovintoprosessiin liittyen on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön johdolla prosessin edellyttämää psykososiaalista tukea. Totuus- ja sovintoprosessin osana valtioneuvoston kanslia on käynnistänyt neuvottelut alkuperäiskansojen sovitteluosaamisen vahvistamisesta yhteistyössä Oulun yliopiston Giellagas-instituutin kanssa. Määrärahalla on tarkoitus kattaa myös psykososiaaliseen tukeen ja sovitteluosaamiseen liittyviä menoja.

Totuus- ja sovintokomission mandaattia koskevat neuvottelut käynnistettiin valtion, saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen välillä helmikuussa 2019 Sevettijärvellä valtiosihteeri Paula Lehtomäen, saamelaiskäräjien puheenjohtaja Tiina Sanila-Aikion ja kolttien luottamusmies Veikko Feodoroffin johdolla. Neuvotteluissa laaditun mandaattiehdotuksen sisältö viimeisteltiin etäyhteyksin järjestetyissä kokouksissa 17.4.2019 ja 26.4.2019. Näihin kokouksiin osallistuttiin valtion osalta virkamiestasolla.

Mandaatti on päivitetty 31.10.2019 valtion, saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa valtiosihteeri Raimo Luoman johdolla käydyssä neuvottelussa. Seuraavaksi totuus- ja sovintokomissiolle ehdotettu mandaatti (luku 3) on tarkoitus käsitellä hallituksen neuvottelussa, saamelaiskäräjien kokouksessa ja kolttien kyläkokouksessa. Mikäli näissä hyväksytään mandaatin sisältö, aloitetaan komission jäsenten nimeämisprosessi.

3. Totuus- ja sovintokomissio

3.1 Komission nimi

Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio

Komissio on työssään itsenäinen ja riippumaton.

3.2 Toimeksianto

Saamelaiset ovat EU-alueen ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisten asema alkuperäiskansana on turvattu perustuslaissa. Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Totuus- ja sovintoprosessin tarkoituksena on tunnistaa ja arvioida historiallista ja nykyistä syrjintää, mukaan lukien valtion sulauttamispolitiikkaa, sekä oikeuksien loukkauksia, selvittää miten nämä vaikuttavat saamelaisiin ja heidän yhteisöönsä nykyisessä tilanteessa ja ehdottaa, miten voitaisiin edistää yhteyttä saamelaisten ja Suomen valtion välillä sekä saamelaisten keskuudessa. Totuus- ja sovintoprosessin pyrkimyksenä on lisätä tietoisuutta saamelaisista Suomen alkuperäiskansana. Tarkoituksena on myös, että totuus- ja sovintoprosessin tuloksena Suomen valtio kantaa vastuuta ja yhdessä saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen ja muiden saamelaistoimijoiden kanssa vahvistaa saamelaisten oikeuksien toteutumista Suomessa.

3.3 Tavoite

Komission työn tavoitteena on koota saamelaisten kokemukset Suomen valtion ja eri viranomaisien toimista ja siitä, millaisia vaikutuksia ja seurauksia niillä on ollut ja edelleen on saamelaisille alkuperäiskansana ja sen jäsenille yksilöinä, ja tehdä tämä tieto näkyväksi.

Muodostamalla yhteisen käsityksen historiallisesta ja nykyisestä syrjinnästä, mukaan lukien sulauttamispolitiikka, sekä oikeuksien loukkauksista, komissio luo pohjan sovinnon rakentamiselle saamelaisten ja valtion välillä, rakenteelliselle muutokselle sekä luottamukseen perustuvalla vuorovaikutukselle, joka tukee saamelaisten mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, sisältäen perinteiset elinkeinot – joiden ytimessä on yhteys maahan ja veteen.

Komission on pyrittävä ottamaan työssään huomioon saamelaisten oikeuksien toteutumiseen vaikuttavat keskeiset muutostekijät, kuten ilmastonmuutos.

Komission työn tulee purkaa ja auttaa käsittelemään traumoja, joita saamelaiset niin kansana kuin yksilöinä kantavat ylisukupolisesti.

Ottaen huomioon, että saamelaiset ovat kansa neljässä maassa, ja että vastaavia totuus- ja sovintoprosesseja on käynnissä tai suunnitteilla Norjassa ja Ruotsissa, komission työssä on syytä huomioida pohjoismainen näkökulma ja rakentaa yhteyksiä muiden Pohjoismaiden prosesseihin.

31.10.2019

19-724

Komission työn tavoitteena on myös vahvistaa saamelaisuuden ja saamelaiskulttuurin tuntemusta valtaväestön keskuudessa ja siten luoda edellytyksiä väestösuhteiden myönteiselle kehitykselle.

3.4 Tehtävät ja resurssit

Totuus- ja sovintokomission tulee laatia työstään raportti, joka sisältää myös toimenpide-ehdotuksia. Totuus- ja sovintokomission raportti luovutetaan valtioneuvostolle, saamelaiskäräjille ja Kolttien kyläkokoukselle 30.11.2022 mennessä. Mikäli komissio katsoo tarkoituksenmukaiseksi, se voi antaa työstään myös väliraportteja. Valtioneuvosto voi informoida asiasta eduskuntaa.

Komissio voi suunnata toimintaansa ja järjestäytyä parhaaksi katsomallaan tavalla ja perustaa esimerkiksi työryhmiä tai jaostoja täyttääkseen toimeksiantonsa ja sille asetetut tavoitteet.

Komissio valitsee itselleen pääsihteerin ja mahdolliset muut sihteeristön jäsenet.

Valtioneuvoston kanslia osoittaa komission toiminnalle määrärahan.

3.5 Muuta huomioitavaa

Psykososiaalinen tuki on olennainen osa prosessin toteutumista. Henkistä ja psyykkistä tukea saamen kielillä ja kulttuuritaustan edellyttämällä tavalla tulee olla tarjolla.

Eri viranomaisten toivotaan tekevän yhteistyötä komission kanssa ja auttamaan sitä tehtäviensä suorittamisessa komission niin pyytäessä. Komissio voi hankkia tietoa ja tehdä muuta yhteistyötä esim. yliopistojen kanssa.

Sovintoprosessin aineisto arkistoidaan Kansallisarkiston Saamelaisarkistoon.

3.6 Kokoontulo

Totuus- ja sovintokomission jäsenet ovat laajaa luottamusta nauttivia henkilöjä saamelaisten ja suomalaisen yhteiskunnan keskuudessa. Jäsenet ovat riippumattomia eivätkä edusta sitä tahoa, joka on heitä esittänyt tai heidät valinnut. Komissiossa tulee olla jäseniä, joilla on erityisosaamista saamelaisten oloista, kielestä ja kulttuurista. Komission nimittämisessä huomioidaan tasapuolisesti eri saamen kieliryhmät. Komission nimittämisessä pyritään ottamaan huomioon sukupuolten tasapuolinen edustus.

Komission asettaa valtioneuvosto tiiviissä yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Komissiossa on 5 komissaaria. Komissaareista 2 valitaan valtioneuvoston esityksestä, 2 valitaan saamelaiskäräjien esityksestä ja 1 kolttien kyläkokouksen esityksestä.

Totuus- ja sovintoprosessin tueksi perustetaan parlamentaarinen seurantaryhmä. Eduskunnassa edustettuina olevilta puolueilta pyydetään ryhmään edustajat, samoin kuin saamelaiskäräjiltä ja kolttien kyläkokoukselta sekä evankelisluterilaiselta kirkolta ja ortodoksiselta kirkolta. Seurantar ryhmän puheenjohtajana toimii valtioneuvoston kanslian valtiosihteerini.

31.10.2019

19-724

Sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio asâtem

Staatâräädi ohtsâšpargoost sämitiggijn já nuorttâlij sijdâčuákkimáin

1. Laidiittâs

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissioinstituutio ruottâseh láá 1970-lovvoost. Almugijkoskâsávt tuotâvuotâkomission (truth commission) tâi tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomission (truth and reconciliation commission, TRC) kočodeh prosesijd, main tarkkuustâleh historjást tábáhtum kollektivlijd verivuodâid. Tuotâvuodâ, ađai tom mii lii tábáhtum, čielgâdmáin viggeh eereeb iärrás estid tom, ete toh verivuodah iä innig tábáhtuuččii. Pargo tiäddu lii pyereeb puátteevuodâst. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissioh láá olášuttum suullân 40 riijkâst. Maadâ-Afrik apartheid čielgâdâm tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio Truth and Reconciliation (1996–2002) lii komissioin puoh tobdosumos almugijkoskâsávt. Algâalmugáid njuolgâ kyeskee prosesijn tobdosumos lii Kanada The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruotâ sämitigge lii čielgâdâm oovtâst olgoštemäššiváldálijn ive 2015 räajist iävtuid tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees aalgâtmân. Ruotâ haldâttâs lii sämitige algust keessiv 2019 meridâm ovdániđ ääšist já algâttâm ráđádâlmijd sämitiggijn sovâdâttâmkomissio asâtem várás. Ruotâ sämmilij já kirkko láá ovdil čodâldittâm oovtâst Vit bok -proosees Ruotâ kirho tooimâin sämmilij kuáttá. Taažâst stuorrâtigge lii asâttâm kesimáánust 2018 neelji ive já kyehtnubálov pargee tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio čielgâdiđ sämmilij algâalmugin já kveenij aalmuglâš ucceblohhoon feerim táruiduttempolitik 1800-lovo aalgâst onnáá piäiván. Suomâ sämitige vaaljâpaje 2016–2019 toimâohjelm kirjiimist “vuáđudep tuotâvuotâkomissio” keežild sämitigge lii iävtuttâm tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees algâtem Suomâ staatân.

2. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ovdánem já valmâštállâm

Sämmilij raajijd rastelditte poolitlii ohtsâšpargo 100-ivváášjuuhlij ohtâvuodâst Ruándimist uárnejum Säämi parlamentarijkkárij konferens kiedâvušâi tuotâvuotâ já sovâdâttâm -fáadá já adelij ääšist julgâštus 7.2.2017 (17/1156-1). Sämitige stivrâ já uáiviminister Sipilä soppii teivâdemstis 5.5.2017, ete tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees algâttuvoo nuuvt, ete täärhib detaljeh suáppoje majeláá. Uáiviminister Antti Rinne haldâttâs ohjelm miel tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio pargo juátkoo.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees valmâštâlmist lii staatâ peelest västidâm staatâräädi kanslia oovtâst riehtiministeriöin já sosial- já tiervâsvuotâministeriöin. Valmâštâlmeh láá tohum čapo vuáruvaikkâst sämitiggijn já nuorttâlij sijdâčuákkimáin. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

valmâštállâm vâras sämitige čuákkim lii ornim mangâ vuolgâtemsavâstállâm sehe kuullâm jieškote-uv peelijd tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio vuáđđudmist. Meiddei nuorttâlij sijdâčuákkim lii kiedâvuššâm ääši jieijâs sijdâčuákkimijn.

Tuárvi vijdes tiätuvuádu finnim vâras uárnejii seminaar almugijkoskâsijn tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissiofeerimijn kuovâmáánust 2018 sehe vijdes kuullâmmäädhi nuuvt sämmilij päikkikuávlust ko ton ulguubeln vyesi-kesimáánust 2018. Kuullâmraapoort almostittui skammâmáánust 2018 (valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2018).

Sämitigge já Suomâ haldâttâs informistáin ovdâskoddejuávhuid tuotâvuotâ- já sovâdâttâmprosesist 21.11.2018. Teivâdmist savâstellii meiddei tarbâšlii ovdâskode valjâpaje rasteldittee čonâsuumeest já proosees torjust sehe uáinuin tast, maht proosees kolgâččij ovdediđ.

Staatâ budjetist 2019 lii väridum 1,5 milj. euro meriruttâ sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees oovdedmân sehe komissio vuáđđudmân já paargon. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ooleest láá valmâštállâm sosial- já tiervâsvuotâministeriö stivrimist proosees vaattâm psykososiaallii torjuu. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees uáassin staatâräädi kanslia lii algâttâm ráđádâlmijd algâalmugij sovâttállâmmáátu naanoodmist ohtsâšpargoost Oulu ollâopâttuv Giellagas-instituutáin. Meriruudáin áiguh luávdidiđ meiddei psykososiaallâš torjui já sovâttállâmmáátun lahtojeijee koloid.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio mandaatân kyeskee ráđádâlmeh algii staatâ, sämitige já nuorttâlij sijdâčuákkim kooskâst kuovâmáánust 2019 Čevetjäävrist statâčallee Paula Lehtomäki, sämitige saavâjođetteijee Tiina Sanila-Aikio já nuorttâlij luáttámušalmai Veikko Feodoroff stivrimist. Ráđádâlmijn rahtum mandaatiävtuttâs siskáldâs sesâlistui káidusohtâvuodâiguin uárnejum čuákkimijn 17.4.2019 já 26.4.2019. Staatâ peeleeest taid čuákkimáid uásálistii virgeulmuuh.

Mandaat lii peividum 31.10.2019 statâčallee Raimo Luoma jođettem staatâ, sämitige já nuorttâlij sijdâčuákkim koskâsii ráđádâlmist. Čuávuvâžžân tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomission iävtuttum mandaat (loho 3) kalga kiedâvuššâđ haldâttâs čuákkimist, sämitige čuákkimist já nuorttâlij sijdâčuákkimist. Jis mandaat siskáldâs tuhhiittuvoo tain, álgá komissio jesânij nomâtemproosees.

3. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio

3.1 Komissio nommâ

Sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio

Komissio lii pargostis jiešmerideijee já jiečânâs.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3.2 Toimânkočom

Sämmiliih láá EU-kuávlu áinoo algâalmug. Sämmilij sajattâh algâalmugin lii torvejum vuáđulaavâst. Vuáđulaavâ 17 § 3 moomeent mielđ sämmilijn algâalmugin lii vuoigâdvuotâ paijeentollâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ulmen lii tubdâđ já árvuštállâđ historjálíi já tááláá olgoštem, meiddei staatâ suddâdempolitik, sehe vuoigâvuotâi luávkkimijd, čielgâdiđ maht toh vaigutteh sämmiláid já sii siärvusân tááláá tiileest já iävtuttiđ, maht sämmilij já Suomâ staatâ koskâsii sehe sämmilij koskânâs ohtâvuotâ puávtáččij ovdediđ. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ulmen lii lasettiđ tiäđulâšvuotâ sämmilijn Suomâ algâalmugin. Ulmen lii meiddei, ete tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees puáđusin Suomâ staatâ váldá ovdâsvástádâs já nanosmit sämmilij vuoigâdvuotâi olásume Suomâst oovtâst sämitiggijn, nuorttâlij sijdâčuákkimáin já eres säämi tuáimeiguin.

3.3 Mittomeeri

Komissio pargo ulmen lii čokkiđ sämmilij feerimijd Suomâ staatâ já eres virgeomâhái toimâin já tast, magareh vaikuttâsah já čuávumušah toin láá lamaš já ain láá sämmiláid algâalmugin já ton jesânid ohtâgâssân, já pyehtiđ taam tiäđu uáinusân.

Hammiimáin ohtâsii ibárdâs historjálíi já tááláá olgoštmit, meiddei suddâdempolitikist sehe vuoigâdvuotâluávkkimijn komissio parda vuáđu sovâdâttâm ráhtimân sämmilij já staatâ kooskâst, rááhtuslâš nubástussân sehe luáttámušân vuáđuduvvee vuáruvaikuttâsân, mii tuárju sämmilij máhđulâšvuotâid paijeentollâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur, moos kuleh meiddei ärbivuáváliih iäláttâsah – moi váimusist lii ohtâvuotâ enâmân já čáácán.

Komissio kalga viggâđ väldiđ pargostis huámášumán sämmilij vuoigâdvuotâi olášuumân vaigutteijee kuávdáš nubástustahheid, tegu šonjâdâh nubástus.

Komissio pargo kalga kargiđ já išediđ kiedâvuššâđ traumaid, maid sämmiliih kyeddih suhâpuolvâst nuubán nuuvt almugin ko ohtâgâssân.

Komissio pargoost lii pyeri huámášiđ tave-eennâmlíi keččâmkuávlu já huksiđ ohtâvuotâid eres Tave-enâmij prosesáid, ko väldip huámášumán tom ete sämmiliih láá aalmug neelji riijkâst, já ete västideijee tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproseseh láá joodoost tâi vuávámnaál Taažâst já Ruotâst.

Komissio pargo ulmen lii meiddei nanosmittiđ sämmilâšvuotâ já sämikulttuur tubdâmuš váldualmug kooskâst já návt lääččiđ máhđulâšvuotâid tai juávhui koskâvuotâid ovdánmân pyereeb kuávlun.

3.4 Pargoh já resurseh

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio kalga ráhtiđ pargostis raapoort, mii tuálá sistees meiddei toimâiävtuttâsáid. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio raapoort adelvoo staatârááđán, sämitiigán já nuorttâlij sijdâčuákkimân majemustáá 30.11.2022. Jis komissio uáiná tom tarbâšlâžžân, tot puáhtá adeliđ

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

pargostis meiddei koskâraportijd. Staatâräädi puáhtá informistiđ ovdâskode ääšist.

Komissio puáhtá sundediđ tooimás já ornijduđ ton pyeremussân uáinim vuovijn já vuáduidiđ ovdâmerkkân pargojuávhuid tâi juáhusijd jieijâs toimânkoččom já toos adelum mittomeerij olášuttem várás.

Komissio väljee olssis uáivičállee já eres máhđulijd čäällimkode jesânijd.

Staatâräädi kanslia addel komissio tooimân meriruođâ.

3.5 Eres huámášumeh

Psykososiaallâš toorjâ lii proosees olášume tehálâš uási. Vuoiñâlii já psykkisii torjuu kalga faallâđ sâmi kielâid já kulttuurtouváá vaattâm vuovijn.

Komissio pargoi čodâldittem várás tuáivuh jieškote-uv virgeomâháin ohtsâšpargo já iše ko komissio taid pivdá. Komissio puáhtá haahâđ tiäđu já porgâđ eres ohtsâšpargo om. ollâopâttuvâiguin.

Sovâdâttâmproosees amnâstâh vyerkkejuvoo Suomâ Aalmuglâšarkkâdov Sâmiarkkâdâhân.

3.6 Čuákânpieijâm

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio jesâneh láá ulmuuh, kiäid lii vijđes luáttámuš sehe sâmmilii já syemmilii siärvâduvâst. Jesâneh láá jiešmerideijeeh ege oovdâst ton uásipele, mii lii sii iävtuttâm teikâ valjim. Komissiost kalgeh leđe jesâneh, kiäin lii eromâš máttu sâmmilij eellimtiilijn, kielâst já kulttuurist. Komissio noomâtmist väldih täsi piälásávt huámášumán jieškote-uv sâämi kielâjuávhuid. Komissio noomâtmist viggeh väldiđ huámášumán suhâpelij täsi piälâsii ovdâstem.

Staatâräädi aasât komissio čapo ohtsâšpargoost sâmitiggijn já nuorttâlij sijdâčuákkimáin. Komissiost láá 5 komissaar. Komissaarijn kyevtis väljejuv staatâräädi iävtuttâsâst, kyevtis väljejuv sâmitige iävtuttâsâst já ohtâ nuorttâlij sijdâčuákkim iävtuttâsâst.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees toorjân vuáduduvoo parlamentaarlâš čuávumjuávku. Juávkun tátojeh jesâneh ovdâskoddeest leijee piälâduvâin, siämmáánáál ko sâmitiggeest já nuorttâlij sijdâčuákkimist sehe evangellâš-luterilii kirhoost já ortodokslii kirhoost. Čuávumjuávhu saavâjodetteijen tuáimá staatâräädi kanslia statâčállee.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Sápmelaččaid duohtavuođa- ja soabadankommišuvnna ásaheapmi

Stáhtaráđđi ovttas sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin

1. Láidehus

Duohtavuođa- ja soabadankommišuvdnainstitušuvnna ruohttasat ollet 1970-lohkui. Riikkaidgaskasaččat duohtavuođakommišuvdnan (truth commission) dahje duohtavuođa- ja soabadankommišuvdnan (truth and reconciliation commission, TRC) gohčodit proseassaid, main guorahallat historjjás dáhpáhuvan kollektiiva boasttuvuođaid. Duohtavuođa, dahjege dan, mii lea dáhpáhuvan, čielggademiin figgat earret eará eastit dan, ahte dát boasttuvuođat eai šat dáhpáhuvašii. Barggu deattuheapmi lea buoret boahhtevuođas. Duohtavuođa- ja soabadankommišuvnnat leat ollašutton sullii 40 riikkas. Máttá-Afrihká apartheid čielggadan duohtavuođa- ja soabadankommišuvdna Truth and Reconciliation (1996–2002) lea kommišuvnnain eanemus beaggán. Eamiálmogiid njuolga guoskan proseassain eanemus dovddus lea Kanada The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruožas sámediggi lea ovttas olgguštanáittardeaddjiin čielggadan jagi 2015 rájes eavttuid duohtavuođa- ja soabadankommišuvnna álggaheapmái. Ruoža ráđđehus lea sámedikki álgaga vuodul geassit 2019 mearridan lávket ovddasguvlui áššis ja álggahan ráđđádallamiid sámedikkiin soabadankommišuvnna ásaheamis. Ruoža sápmelaččat ja kirku leat árabut ovttas čađahan Vit bok -proseassa Ruoža kirku doaimmain sámiid vuostá. Norggas stuorradiggi lea ásahan geassemánus 2018 njealji jagi ja guovttenuppelot olbmo duohtavuođa- ja soabadankommišuvnna čielggadit norgalašpolitihka 1800-logu álggus otná beaivái mo sápmelaččat eamiálmogin ja kvenat riikka unnitlohkun leat dan vásihan. Suoma sámedikki válgabaji 2016–2019 doaibmaprogramma girjema “vuodđudit duohtavuođakommišuvnna” dihtii sámediggi lea evttohan Suoma stáhtii duohtavuođa- ja soabadankommišuvnna álggaheami.

2. Duohtavuođa- ja soabadankommišuvnna ovdáneapmi ja válmmaštallan

Sápmelaččaid rájaid rasttildan, politihkalaš ovttasbarggu 100-jagiávvodilálašvuođa oktavuodas Roandimis ordnejuvvoan Sámi parlamentariihkkáriid konfereansa gieđahalai duohtavuohta ja soabadeapmi -fáttá ja attii áššis julggaštusa 7.2.2017 (17/1156-1). Sámedikki stivra ja oaiveministtar Sipilä sohpe deaivvadeamistaset 5.5.2017, ahte álggahat duohtavuođa- ja soabadanproseassa nu, ahte dárkilut detáljain soahpat maŋjeleappos. Oaiveministtar Antti Rinne ráđđehusa programma mielde duohtavuođa- ja soabadankommišuvnna bargu jotkojuvvo.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatárááđi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomá

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomá

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Duohtavuoda- ja soabadanproseassa válmmaštallamis lea stáhta beales vástidan stáhtaráđi kansliija ovttasbarggus vuogatuodaaministeriijain ja sosiála- ja dearvvašvuodaaministeriijain. Válmmaštallamiid leat dahkan lávga vuorováikkuhusas sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin. Duohtavuoda- ja soabadanproseassa válmmaštallama várás sámedikki čoahkkín lea čađahan mánggaid sáttaságastallamiid ja gullan sierra beliid duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna vuodđudeamis. Maiddái nuortalaččaid siidačoahkkín lea gieđahallan ášši siidačoahkkimiin.

Doarvái viiddis diehtovuodu oažžuma várás ordnejuvvui seminára riikkaidgaskasaš duohtavuoda- ja soabadankommišuvdnasáhusain guovvamánus 2018 ja viiddis gulaskuddamat sihke sámiid ruovttuguovllus ja dan olggobealde miesse-geassemánus 2018. Gullanraporta almmustahttui skábmamánus 2018 (stáhtaráđi kansliija almmustahttinráidu 14/2018).

Sámediggi ja Suoma stáhta adde dieđu riikkabeaijoavkkuide duohtavuoda- ja soabadanproseassas 21.11.2018. Deaivvadeamis háleštalle maiddái dárbašlaš riikkabeivviid válgabaji rasttildeaddji čatnašumis ja doarjagis prosessii ja oainnuin, mo proseassa galggašii ovddidit.

Stáhta bušeahhtaárvalusas 2019 leat várren 1,5 miljon euro mearreruđa sámiid duohtavuoda- ja soabadanproseassa ovddideapmái sihke kommišuvnna vuodđudeapmái ja bargui. Duohtavuoda- ja soabadanproseassa olis leat válmmaštallan sosiála- ja dearvvašvuodaaministeriija jođihemiin proseassa gáibidan psykososiála doarjaga. Duohtavuoda- ja soabadanproseassa oassin stáhtaráđi kansliija lea álggahan ráđđádallamiid eamiálbmogiid soabadančehppodaga nannemis Oulu universitehta Giellagas-instituhtain. Mearreruđain lea mihttomearri gokčat maiddái psykososiála doarjagii ja soabadančehppodahkii gullelaš goluid.

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna mandáhta guoskevaš ráđđádallamat álggahuvvojedje stáhta, sámedikki ja nuortalaččaid siidačoahkkima gaskkas guovvamánus 2019 Čeavetjávrris stáhtačálli Paula Lehtomäki, sámedikki sátnajođiheaddji Tiina Sanila-Aikio ja nuortalaččaid luohttámušolmmoš Veikko Feodoroff jođihemiin. Ráđđádallamiin gárvvistuvvon mandáhtaevttohusa sisdoallu fiilejuvvui gáiddusoktavuodain ordnejuvvon čoahkkimiin 17.4.2019 ja 26.4.2019. Dáidda čoahkkimiidda oassálaste stáhta bealde virgeolbmuid dásis.

Mandáhta lea beaiváduvvon 31.10.2019 stáhtain, sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin stáhtačálli Raimo Luoma jođihemiin gevvojuvvon ráđđádallamiin. Čuovvovaččat duohtavuoda- ja soabadankommišuvdnii evttohuvvon mandáhta (lohku 3) lea oaivvilduvvon gieđahallot ráđđehusa ráđđádallamiin, sámedikki čoahkkimis ja nuortalaččaid siidačoahkkimis. Jus dáin dohkkehít mandáhta sisdoalu, álggahuvvo kommišuvnna lahtuid nammadanproseassa.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatáráđi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomá

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomá

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3. Duohtavuodá- ja soabadankommišuvdna

3.1 Kommišuvnna namma

Sámiid duohtavuodá- ja soabadankommišuvdna

Kommišuvdna lea barggustis iehčanas ja sorjjasmeahtun.

3.2 Bargogohčus

Sámit leat EU-guovllu áidna eamiálbmot. Sámiid sajádat eamiálbmogin lea dorvvastuvvon vuodđolágas. Vuodđolága 17 §:a 3 momeantta mielde sápmelaččain eamiálbmogin lea vuoigatvuohta bajásdoallat ja ovddidit iežas gielas ja kultuvrras.

Duohtavuodá- ja soabadanproseassa mihttomearrin lea earuhit ja árvoštallat historjjálaš ja dálá olggušteami, mielde logadettiin maiddái stáhta suddadanpolitihka, ja vuoigatvuođaid loavkidemiid, čielggadit mo dát váikkuhit sápmelaččaide ja sin servošii dálá dilis ja evttohit mo sáhtášii ovddidit oktavuodá sámiid ja Suoma stáhta gaskkas ja sámiid gaskavuodas. Duohtavuodá- ja soabadanproseassa figgamuššan lea lasihit diđolašvuodá sápmelaččain Suoma eamiálbmogin. Mihttomearrin lea maiddái, ahte duohtavuodá- ja soabadanproseassa boađusin Suoma stáhta guoddá ovddasvástádusa ja ovttas sámedikkiin, nuortalaččaid siidačoahkkimiin ja eará sámedoaimmiiguin nanosmahttá sámiid rivttiid ollašuvvama Suomas.

3.3 Mihttomearri

Kommišuvnna barggu mihttomearri lea čohkket sápmelaččaid vásáhusaid Suoma stáhta ja sierra virgeoapmahaččaid doaimmain ja das, makkár váikkuhusat ja čuovvumušat dain leat leamašan ja leat ain sápmelaččaide eamiálbmogin ja dan lahtuide ovttaskas olmmožin, ja dahkat dán dieđu oinnolažžan.

Hábmedettiin oktasaš oainnu historjjás dáhpáhuvan ja otná beaivve olggušteamis, mielde maiddái assimilašuvdnapolitihka, sihke vuoigatvuođaid loavkidemiin, kommišuvdna dahká vuođu soabadeami huksemii sápmelaččaid ja stáhta gaskii, ráhkaduslaš nuppástussii ja luohttámuša ala huksejuvvon vuorováikkuhussii, mii doarju sápmelaččaid vejolašvuodaid bajásdoallat ja ovddidit iežas gielas ja kultuvrras, mii sisttisdoallá árbevirolaš ealáhusaid – maid váimmusin lea oktavuodá eatnamii ja čáhcai.

Kommišuvdna galgá figgat barggustis váldit vuhtii guovddáš nuppástusdahkkiid, mat leat váikkuhan sápmelaččaid vuoigatvuođaid ollašuvvamii, dego dálkkádatrivdama.

Kommišuvnna bargu galgá burgit ja veahkehit gieđahallat traumaid, maid sápmelaččat álbmogin ja ovttaskas olmmožin guddet sohkabuolvvaid badjel.

Go váldá vuhtii, ahte sápmelaččat leat álbmot njealji riikkas, ja ahte sullasaš duohtavuodá- ja soabadanproseassat leat jođus dahje plána vuolde Norggas ja Ruotas, kommišuvnna barggus galgá váldit vuhtii davviriikkalaš geahčanguovllu ja hukset oktavuodáid eará Davviriikkaid proseassaide.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatäräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomá

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomá

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Kommišuvnna barggu mihttomearrin lea maiddái nanosmahttit sápmelašvuoda ja sáme kultuvrra dovdamá váldoálbmoga siste ja ná gárvvistit eavttuid álbmotgaskavuodaid ovdáneapmái miehtemielalaččat.

3.4 Doaimmat ja resursat

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvdna galgá gárvvistit barggustis raportta, mii sisttisdoallá maiddái doaibmabidjoevttohusaid. Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raporta addojuvvo stáhtaráđđái, sámediggái ja nuortalaččaid siidačoahkkimii 30.11.2022 rádjai. Jus kommišuvnna gávnnaha dárbbalažžan, de dat sáhtá addit barggustis maiddái gaskaraporttaid. Stáhtaráđđi sáhtá dieđihit áššis riikkabeivviid.

Kommišuvdna sáhtte siktet doaimmas ja orniiduvvat buoremussan oaidnán vugiin ja vuodđudit ovdamearkan barggoavkkuid dahje juhkosiid bargogohččosa deavdima várás ja vai deavdá dasa ášahuvvon mihttomeriid.

Kommišuvdna vállje váldočáli ja vejolaččat eará čállingotti lahtuid.

Stáhtaráđi kansliija čujuha mearreruđa kommišuvnna doibmii.

3.5 Eará fuomášan veara

Psykososiála doarjja lea mihtilmas oassi proseassa ollašuvvamis. Vuoiŋgalaš ja psykalaš doarjja sáme gielaiguin ja kulturduogáža gáibidan vugiin galgá leat fállun.

Sierra virgeoapmahaččaid sávvat dahkat ovttasbarggu kommišuvnnain ja veahkehit dan bargguideaset čađaheamis kommišuvnna nu bivddedettiin. Kommišuvdna sáhtá skáhppot dieđu ja dahkat eará ovttasbarggu omd. universiteahtiguin.

Soabadanproseassa materiála vurkejuvvo Riikkaarkiivva Sámearkiivvi.

3.6 Čoakkádus

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna lahtut leat viiddis luohttámuša návddašan olbmot sápmelaš ja suomelaš servodagas. Lahtut leat sorjjasmeahtumat eaige ovddas dan beali, mii sin lea evttohan dahje välljen. Kommišuvnnas galget leat dušše dakkár lahtut, geain lea sierračehppodat sápmelaččaid diliin, gielas ja kultuvrras. Kommišuvnna nammadeamis váldojit sierra sáme gielaid joavkkut ovttaveardásaččat. Kommišuvnna nammadeamis figgat váldit vuhtii sohkelbiid ovttaveardásaš ovddasteami.

Kommišuvnna ása stáhtaráđđi lávga ovttasbarggus sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin. Kommišuvnnas leat 5 komissára. Komissárain 2 välljejuvvojit stáhtaráđi evttohusas, 2 välljejuvvojit sámedikki evttohusas ja 1 nuortalaččaid siidačoahkkima evttohusas.

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna doarjjan vuodđuduvvo parlamentáralaš čuovvunjoavku. Riikkabeivviin ovddastuvvon bellodagain bivdet jovkui ovddasteaddjiid, dego maiddái sámedikkis ja nuortalaččaid siidačoahkkimis sihke evangelalašluteránalaš kirkus ja ortodoksalaš kirkus. Čuovvunjoavkku sátnedođiheadjin doaibmá stáhtaráđi kansliija stáhtačáli.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatáráđi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomá

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomá

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Sä'mmlai tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissio meä'rtummuš

Riikksuävtõs õhttsažtuâjast sää'mtii'gğin da saa'mi siidsâbrin

1. Jää'dtõs

Tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissioinstituutio jää'dat preddnees 1970-lâkka. Meeraikõõskâld tuöttvuöttkomission (truth commission) le'be tuöttvuött- da suävâdvuöttkomission (truth and reconciliation commission, TRC) kääččat prosee'ssid, koin ta'rkstõõlât historiast šõddâm kollektiivlaž vie'rrvuõđid. Tuöttvuõđ, le'be tõn, mii lij šõddâm, čiõlgummšin kicčlõõđât jeärbi mie'ldd cõggâd tõn, što ták vie'rrvuõđ jîâ teänab šõõddce. Tuâj teä'ddummuš lij pue'rab pue'ttiäâi'jest. Tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissioid liâ čõõđtam nu't 40 jânmmest. Saujj-Affriikk apartheidi čiõlgääm tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissio Truth and Reconciliation (1996–2002) lij komissioin meeraikõõskâld pukin tobddsumus. Alggmeeraid vuõi'gğest kuõskki prosee'ssin tobddsumus lij Kanada The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruõccâst sää'mte'gğ liâ õõutsââ'jest čârstemâskkoummuin čiõlgääm ee'jjest 2015 vue'ljee'l oudldõõzzid tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss alttummuš. Ruõcc halltõs lij sää'mtee'gğ alttõõzzâst keässa 2019 tu'mmjam oudnded ää'sšest da alttääm saaggstõõllmõõžžid sää'mtii'gğin suävâdvuöttkomissio meä'rtummšest. Ruõcc sä'mmla da ceerkav liâ ääi'jab õõutsââ'jest čõõđjeällam Vit bok -prosee'ss Ruõcc ceerkav tuâimin sä'mmlai ool. Taarrâst Jõnnte'gğ lij meä'rtam kie'ssmannust 2018 neelljee'jj pi'stti da kuâtmlo-oummu tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissio čiõlgeed sä'mmlai alggmeeran da kvee'ni meersaž uu'ccbõsjoukkân kicčlâ'sttem tarlâ'stempolitiikk 1800-lâågg aalgâst tän peivva. Lää'ddjânnam sää'mtee'gğ vaalpââ'j 2016–2019 tuâimmjemprograamm kee'rij ool piijjmõõžž "altteet tuöttvuöttkomissio" diõtt, sää'mte'gğ lij e'tkkääm tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss alttummuž Lää'ddjânnam rii'kke.

2. Tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss ouddnummuš da valmštõõllmõš

Sä'mmlai raajid râstldeei, poliittlaž õhttsažtuâj 100-ee'kkprää'zniik õhttvuõđâst Trondheimist jä'rjstum Sää'm parlame'ntnii'kki konfere'nss kiõtt'tõõli tuöttvuött da suävâdvuött -teema da uu'di ää'sšest čõõđtõõžž 7.2.2017 (17/1156-1). Sää'mtee'gğ halltõs da vä'ldminister Sipilä sue'ppe vue'nnlõõdeen 5.5.2017, što altteet tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss nu't, što tää'rkab aa'sšin suävât mä'ñjubust. Vä'ldminister Antti Rinne halltõõžž prograamm mie'ldd tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissio tuâj jue'tket.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Tuottvuött- da suävadvuöttprosee'ss valmštööllmööžžâst lij va'sttääm riikk vue'zzeld riikksuävtööz kanslia öhttsažtuâjast vuöiggâdvuött- di sosiaal- da tiörvâsvuöttministeriaivui'm. Valmštööllmööžž liä tuejjuum nâänn vuârrvaaiktööžžâst sää'mtii'gğin da saa'mi siidsåbbrin. Tuottvuött- da suävadvuöttprosee'ss valmštööllmööžžân sää'mtee'gğ saåbbar lij čööđtam määngaid vuölttös-saaggstööllmööžžid di kuullâm jee'res vue'ssbie'lid tuottvuött- da suävadvuöttkomissio vuâđđummšest. Še saa'mi siidsåbbar lij kiött'tööllâm ää'sš siidsåbbrin.

Ri'jttjeei teättvuâđ vuäžžmööššân jä'rjsteš seminaar meeraiköskksaž tuottvuött- da suävadvuöttkomissiokiöččlâsttmööžžä pirr tä'lvvmannust 2018 di määngaid kuullâmpooddid nu't sä'mmlai dommvuu'dest gu tön åålgbeä'lnn vue'ss-kie'ssmannust 2018. Kuullâmrapoort ölmstö'tteš skamm-mannust 2018 (riikksuävtööz kanslia čööđtemräidd 14/2018).

Sää'mte'gğ da Lää'ddjânnam halltös teâđte ee'ttič-kå'ddjooukid tuottvuött- da suävadvuöttprosee'ssest 21.11.2018. Vuei'nliööttmööžžâst saaggstö'lleš še taarbšeei ee'ttič-kå'dd vaalpââ'j râstldeei čönnööttmest da tuärjjööžžâst prosessa di vuäinnmööžžin, mä'htt prosee'ss öölgči ööu'deed.

Riikk täällösarvliöözžâst 2019 lij va'rrjum 1,5 milj. eeu'r mie'rreä'gğ sä'mmlai tuottvuött- da suävadvuöttprosee'ss ööu'deem väaras di komissio vuâđđummša da tuöjju. Tuottvuött- da suävadvuöttprosessâ öhttnee'l lie valmštööllâm sosiaal- da tiörvâsvuöttministeria jåå'dtöözžin prosee'ss öudldem psykososiaal'laž tuärjjööz. Tuottvuött- da suävadvuöttprosee'ss vue'ssen riikksuävtööz kanslia lij alttääm saaggstööllmööžžid alggmeer suävtööllâmsilttummuž ra'vvjumšest öhttsažtuâjast Oulu universitee'tt Giellagas-instituuttin. Mie'rrtie'gğin lij mie'rr kä'tted še psykososiaal'laž tuärjjö'sse da suävtööllâmsilttummušâ öhttnee'i kuulid.

Tuottvuött- da suävadvuöttkomissio mandaatt kuöskki saaggstööllmööžžid alteeš riikk, sää'mtee'gğ da saa'mi siidsåbbar köösk tä'lvvmannust 2019 Če'vetjååu'rest riikkpiisar Paula Lehtomäki, sää'mtee'gğ saaggjåå'dteei Tiina Sanila-Aikio da saa'mi öuddooumaž Veikko Feodorooff jåå'dtöözžin. Saaggstööllmööžžin rajjum mandatte'tkčööz siiskööz kiörgte ougglösöhttvuöđin riöššum såbbrin 17.4.2019 da 26.4.2019. Täid såbbrid vuässö'tteš riikk vue'zzest ve'rgğnektää'zzest.

Mandatt lij peei'vtum 31.10.2019 riikk, sää'mtee'gğ da saa'mi siidsåbbrin riikkpiisar Raimo Luoma jåå'dtöözžin čööđtum saaggstööllmööžžâst. Pue'tti läu'kken tuottvuött- da suävadvuöttkomissio'je e'tkkuum mandaatt (lååkk 3) lij mie'rr kiött'tööllâd halltööz saaggstööllmööžžâst, sää'mtee'gğ såbbrest da saa'mi siidsåbbrest. Jös täin priimât mandaatt siiskööz, altee't komissio vuäzzlai nõömtprosee'ss.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3. Tuottvuott- da suävadvuottkomissio

3.1 Komissio nõmm

Sä'mmlai tuottvuott- da suävadvuottkomissio

Komissio lij tuâjast jiöččvälddsaz da čönnsa'ttem.

3.2 Tuâjjânouddmõš

Sä'mmla liâ EU-vuud o'dinakai alggmeer. Sä'mmlai säâ'jj alggmeeran lij staanum vuâđdlää'jjest. Vuâđdlää'jj 17 § 3 momee'nt mie'ldd sä'mmlain alggmeeran lij vuöiggâdvuott tuõ'll'jed da viikkâd ooudâs jiijjâz kíõl da kulttuur.

Tuottvuott- da suävadvuottprosee'ss mie'rren lij aiccâd da arvvtõöllâd historiallaš da ânn'jõž čârstummuž, mie'ldd looggee'l riikk suddeempoliitikk, di vuöiggâdvuõđi neu'rrumšid, čiõlgted mä'htt tak vaaikte sä'mmlaid da sij õhttsažkâdda ânn'jõž vue'jjest da e'tkķeed, mä'htt vuaitčeš õõu'deed õhttvuõđ sä'mmlai da Lää'ddjânnam riikk kõõsk di sä'mmlai kõõskâst. Tuottvuott- da suävadvuottprosee'ss pörggmõššân lij lââ'zzted tie'ttemvuõđ sä'mmlain Lää'ddjânnam alggmeeran. Mie'rren lij še, što tuottvuott- da suävadvuottprosee'ss puâđõssân Lää'ddjânnam riikk kuâdd vasttõõz da õõutsââ'jest säâ'mtii'ggin, saa'mi siidsâbbrin da jee'res säâ'mtuâimmjee'jivui'm ra'vvai sä'mmlai vuöiggâdvuõđi teâuddjummuž Lää'ddjânnmest.

3.3 Täävtõs

Komissio tuâj täävtõssân lij noorrâd sä'mmlai kíõččlâsttmõõžžid Lää'ddjânnam riikk da jee'res ve'rğgnii'kķi tuâimin da tõ'st, måkam vaaiktõõz da seu'rrjummuž tõin liâ leämmaž da õinn liâ sä'mmlaid alggmeeran da tõn vuâzzlaid o'dinakai ooumžen, da tuejjeed tän teâđ kuâsttee'jen.

Raajee'l õhttsaž fi'ttjõõz historiallaš da ânn'jõž čârstummšest, mie'ldd looggee'l suddeempoliitikk, di vuöiggâdvuõđi neu'rrumšin, komissio räâjj vuâđ suävadvuõđ raajmõ'sše sä'mmlai da riikk kõõsk, raajõõzlaž muttsa di na'ddjõ'sse vuâđđõvi vuârvaaiktõ'sse, kââ'tt tuârjjad sä'mmlai vuei'tlvažvuõđid tuõ'll'jed da viikkâd ooudâs jiijjâz kíõl da kulttuur, ââ'nee'l se'st ä'rbbvuõđlaž jie'llemvuõ'jjid – kooi õđđmest lij õhttvuott maddu da čäcca.

Komissio âlgg pörggâd vä'ldded tuâjast lokku sä'mmlai vuöiggâdvuõđi teâuddjummuša vaaikteei kõskksaž muuttâstuejee'jid, mâ'te äimmõsmuuttâs.

Komissio tuâjj âlgg pu'rğğeed da vie'kķted kíõtt'tõöllâd traumaid, koid sä'mmla nu't meeran gu o'dinakai ooumžen kue'dde pâ'jjelpuõlvvõõgglânji.

Vää'ldee'l lokku, što sä'mmla liâ meer neellj jânnmest, da što va'stteei tuottvuott- da suävadvuottprosee'ss liâ jâttjam le'be plaaneem vue'Inn Taarrâst da Ruõccâst, komissio tuâjast lij šiõgg vä'ldded lokku tâ'vvjânnmallaš kíõččâmvue'jj da raajjâd õhttvuõđid jee'res Tâ'vvjânnmi prosee'ssid.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Komissio tuâj täävtössân lij še ra'vvjed sää'mvuõđ da sää'mkulttuur tobddmõõžž vä'lddmeer kõõskâst da nu't raajjâd oudldõõžžid meerkõskkvuõđi miõttlõs ouddnummša.

3.4 Tuâj da resuurs

Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttkomissio âlgg raajjâd tuâjast rapoort, kââ'tt âânn se'st še tuâimme'tkkõõžžid. Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttkomissio rapoort uu'det riikksuâvtõ'sse, sää'mteggâ da saa'mi siidsâbbra 30.11.2022 mõõnee'st. Jõs komissio ķeäčč meä'rmeâldli'žžen, tõt vuäitt u'vdded jiiijâs tuâjast še kõskkrapoortid. Riikksuâvtõs vuäitt teâđted ää'sšest ee'ttik-kââ'dd.

Komissio vuäitt suâvted tuâimmjummses da riâššõõttâd naa'lin, koon ķeä'čče pue'rmõsân, da alteed ouddmiârkkân tuâjj-jooukid le'be juâggtõõžžid tieu'ddeem diõtt tuâjjânouddmõõžžâs da tõõžž pijjum täävtõõžžid.

Komissio va'lljad jiõccses vä'lddpiisar da vuei'tlvaž jee'res piisarkââ'dd vuâzzlaid.

Riikksuâvtõõžž kanslia čuä'jat komissio tuâimmjummsa mie'rtie'ğğ.

3.5 Jee'res ää'sš lokku vä'lddemnalla

Psykososiaal'laž tuârjjõs lij vääžnai vue'ss prosee'ss teâuddjummuž. Jiõglvaž da psyykklaž tuârjjõs sää'mķiõlin da kulttuurtaâgga õõlgtem naa'lin âlgg lee'd vuâžžamnalla.

Tuäivat, što jee'res ve'rğğnee'ķķ tuejee õhttsažtuâj komissioin da vie'ķķte tõn tuâjees spraavmõõžžâst komissio nu't raukeen. Komissio vuäitt ha'ņķķeed teâđ da tuejjeed jee'res õhttsažtuâj ouddm. universitee'ttivui'm.

Suâvâdvuõttprosee'ss aunnstõõžž arkivââ'stet Meersažarkiiv Sää'markii've.

3.6 Norrõs

Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttkomissio vuâzzla liâ veiddsõs na'ddjõõžž naaudšeei oummu sä'mmlai da läâ'dd õhttsažkââ'dd kõõskâst. Vuâzzla liâ čõnnsa'ttem jiâ-ka ee'ttkââ'st tõn vue'ssbeä'l, kââ'tt lij si'jjid e'tkkââm le'be si'jjid va'lljääm. Komissioist â'lğğee lee'd vuâzzla, koin lij spesiaalsilttummuš sä'mmlai jeälain, ķiõlâst da kulttuurâst. Komissio nõõmtummšest vää'ldet lokku tää'ssbeällsânji jee'res sää'mķiõll'jooukid. Komissio nõõmtummšest põõrgât vä'ldded lokku sooggbie'li tää'ssbeällsaž ee'ttkâsttmõõžž.

Komissio meä'rat riikksuâvtõs nâânn õhttsažtuâjast sää'mtii'ğğin da saa'mi siidsâbbriin. Komissioist liâ 5 komissaar. Komissaarin 2 va'lljeet riikksuâvtõõžž e'tkkõõžžâst, 2 va'lljeet sää'mtee'ğğ e'tkkõõžžâst da 1 saa'mi siidsâbbar e'tkkõõžžâst.

Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttprosee'ss tuârjjõssân vuâđđeet parlamentaarlaž seu'rrjemjoouk. Ee'ttik-kââ'ddest ee'ttkâ'stemnalla âârrai peällõõgggin raaukât jou'ķķee ee'ttkee'jid, seâmmanalla gu sää'mtee'ğğest da saa'mi siidsâbbrest di evaņkeel-luteerlaž ceerkvest da ortodookslaž ceerkvest. Seu'rrjemjoouk saaggjââ'dtee'jen tuâimmai riikksuâvtõõžž kanslia riikkpiisar.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi